

Uzlaşmanın Anatomisi*

Ayn Rand**

Bir insanın –ya da bir kültürün entellektüel ve moral yozlaşmasının (*disintegration*) en önemli belirtisi, görüş (*vision*) ve amaçların, çok kısa vadenin somut sınırları arasına çekilmesidir. Bu, kişinin mental işlevlerinden veya bir toplumun ilgilerinden çıkarılan soyutlamaların gitgide artan oranda azalması demektir. Bu yozlaştırıcı bilincin belirtisi ise ilkelere bağlı düşünme ve davranma yeteneğinin kaybolmasıdır.

“İlke” diğer bir çok gerçeğin dayandığı, temel, birincil veya genel gerçektir. Yani ilke, bir çok somuttan kurallaştırılmış (*subsumed*) bir soyutlamadır. Uzun vadeli hedeflerini tesbit etmek ve her hangi bir anda içinde bulunan somut alternatifleri değerlendirmek, ancak bu ilkeler vasıtasıyla yapılabilir. Kişinin geleceğini planlamasına ve ona ulaşmasına imkan veren sadece bu ilkelere bağlıdır.

Kültürümüzün içinde bulunduğu şu anki durum, ilkelerin toplum tarafından tartışılmasının ne kadar kaybolduğu, ya da, kültürel atmosferin saçma somutlar üzerine çekişen, pazarlık eden, küçük duyarsız bir aile seviyesine ne kadar indirildiği, yahut, ana değerlerine ihanet ederken, anlık sahte kazanımlar için geleceğin ne kadar satıldığı ile ölçülebilir.

** ABD’li filozof ve roman yazarı.

Daha da garip ve çirkin olan, bu pazarlığın histerik bir kendini haklı görme havası içerisinde, bireyin herkesle herhangi bir konuda (tabii asıl uzlaşılması gereken ilkeler hariç) uzlaşmasını gerekli gören saldırgan bir güvenle ve “pratiklik’e” panik içerisinde atlayarak yapılıyor olmasıdır.

Oysa (sözde) ‘pratik insan’ kadar pratik olmayan (*impractical*) hiç bir şey yoktur. Kişinin pratiklik anlayışı en iyi biçimde şu şekilde gösterilebilir; (farzedelim) New York’tan (Amerikanın bir ucundan) Los Angeles’a (diğer ucuna) arabayla gitmeye karar verdiğiniz. Bir harita bulup oraya giden en iyi yola karar vermek pratik olmayan ve idealistik bir yoldur; zira hemen direksiyona geçip rastgele herhangi bir yönde veya yolda ilerlemeye başlayıp, tabii başka birşeyi değil ancak sadece anlık ruh hali ve havayı takip ederek, oraya daha hızlı varırız.

Burada gerçek olan elbette, bu yöntemle oraya hiç varamayacağımızdır. Çoğu insan bu seyahatin güzergahını düşünerek bu gerçeği ortaya koyarken, aynı insanlar kendi hayatlarının ve ülkenin gidişatı düşünüldüğünde hiç de aynı şekilde kavrayışlı olmamaktadırlar.

Son derece geniş boyutta körlük yaratabilen tek bir bilim (*science*) vardır; aslında görevi insana “görme’yi” sağlamak olan bir bilim; *felsefe*. (Oysa) modern felsefe, gerçekte, insan bilincinin kavrama düzeyine karşı plan-

lı bir saldırı olduğu için, ki soyutlama, genelleme ve her türlü bilgi entegrasyonunu, ve nedeni geçersiz kılmak için kararlı girişimlerdir bunlar, son on yıllarda epistemolojik yabaniliklerin aczi içinde yetişmiş, doğa, işlev ve ilkelerin pratik uygulamaları hakkında birazcık bilgisi dahi olmayan insanlar üniversitelerde yetiştirilmektedir.

Bu insanlar, karmaşık endüstriyel medeniyetin günlük hayatının akıl almaz, şaşkına çeviren çıkarımları - el yordamı, debelenme, düşme, vazgeçme ve yok olma, kendi kendilerini nasıl tahrip ettiklerini dahi bilmeme- ile gözleri kapalı, el yordamıyla bir yön aramaktalar.

Bu intihar surecine devam etmeyi artık önemsemeyenler (istemeyenler) için, ilkelere pratikte nasıl işlediğiyle ilgili bir kaç kuralı ve hedeflerle ilkelerin ilişkisini göz önüne almak, bu açıdan önemlidir.

Aşağıdaki üç kural, katıyen ayrıntılı da değildir; bu kurallar geniş bir konuyu anlamaya yönelik ilk adımlardır.

1. Aynı temel ilkelere sahip iki insan ya da grup arasında herhangi bir tartışmadan, tutarlı olan daha kazançlı çıkar.

2. Farklı temel ilkelere sahip iki insan ya da grup arasında herhangi bir işbirliğinden, kötü ya da irrasyonel olan daha kazançlı çıkar.

3. Karşıt temel ilkeler açık ve net olarak tanımlandığında, rasyonel olanın avantajı daha fazladır; ancak gizli yahut kaçamak tanımlamalar sözkonusu ise irrasyonel olanın avantajlı çıkması sözkonusudur.

1. Aynı temel ilkeleri benimsemiş iki kişi, herhangi bir konuda farklı düşünüyorsa bunun anlamı, ikisinden biri tutarsız demektir. Temel ilkeler uzun vadede davranışların nihai hedefini belirlediği için, ulaşılmak istenen hedef hakkında daha berrak (*clearer*) ve tutarlı görüşe sahip olan yöntem seçiminde daha çok kez haklı çıkacaktır; karşıt kişinin öne süreceği her türlü itiraz hem psikoloji hem de mevcudiyet (varoluş) açısından (*existentially*) onun avantajına çalışacaktır.

Psikolojik olarak, tutarsız kişi diğeri gibi aynı fikirleri onaylayacak ve söyleyecektir; fakat daha zayıf, sulandırılmış biçimde, ve böylece, bahanelerin ardına sığınan, korkak bir kişi havası yaratarak itibarını düşürürken, şüphe içindeki taraftarlarının zihinlerinde, rakibinin daha samimi ve cesur olduğu izlenimini yaratarak, rakibinin zaferini tasdik etmiş, hızlandırmış, onun kazanmasına yardım etmiş olacaktır.

Varoluş açısından, ortak hedeflerine ulaşmalarını sağlayacak her adım veya tedbir, bir sonraki aşamada aynı yönde daha ileri ve daha can alıcı adım veya tedbirleri almalarını gerektirecek, (tabii hedef rededilmediği ve temel hedefler değiştirilmediği sürece); böylece tutarlı kişinin liderliği perçinlenirken, tutarsız olan etkinliğini kaybedecektir.

Tartışan iki kişinin paylaştığı temel ilkelere haklı ya da haksız, doğru veya yanlış, rasyonel veya irrasyonel olmasına bakmaksızın tartışma belirtilen istikamette ilerleyecektir.

Mesela, Cumhuriyetçilerle Demokratlar arasında, yahut her iki partinin muhafazakârları ile liberalleri arasındaki tartışmayı düşünelim; her iki parti de temel ahlâkî ilke olarak altruist (özgeci) olduğundan, her iki parti de nihai hedef olarak refah devleti veya karma ekonomiyi savunacak. Kimin iyiliği olduğuna bakılmaksızın ekonomiye yapılan her hükümet müdahalesi, sebep olduğu felaketi anlık olarak hafifletecek daha ileri müdahaleleri gerektirecek; Demokratlar hükümetin etkinliğinin arttırılması gerektiği konusunda daha tutarlı olduklarından, Cumhuriyetçiler umutsuz “bende’ciliğe”, Demokratlarca başlatılmış herhangi bir programı beceriksizce aşırıya çalışacak, iddialarında Demokratlarla aynı hedefe ulaşmak için -tabii farklı yollardan- çabaladıklarını ima eden utanç verici itiraflarda bulunur hale düşecektir.

Kesinlikle rededilmesi gereken bu nihayetlerdir (altruizm, kolektivizm, statizm). Fakat partilerden hiçbirin de bunu yapmayı seçmezse, temel ilkelerinin yarattığı olayların mantıksal gidişi onları daha, daha da sola sürükleyecektir. Muhafazakârlar tümüyle oyun-

dan atıldıklarında bu kez aynı tartışma liberallerle¹ bariz sosyalistler arasında sürecek; sosyalistler kazandığında, aynı tartışma bu kez de onlarla komünistler arasında yapılacaktır; komünistler kazandığında altruizmin nihai hedefine ulaşılmış olacaktır; topyekün kendini-feda (*total immolation*).

Bu süreci durdurmanın ya da değiştirmenin, temel ilkeler değiştirilmedikçe hiç bir yolu yoktur.

Yeryüzündeki her ülkede bu sürecin kanlıları üstüste yığılmaktadır. Ve bunu izlerken, düşüncesizlik (*unthinking*), belirtilmemiş bazı yollarla, bazı bilinmeyen vasıtalarla, insanlığı komünizm çukuruna çekmeye çok önceden mahkum eden, "tarihsel zorunluluk" denen gizemli, akıl ermez gücü fısıldamaya başlar. Oysa böyle fatalistik hiç bir tarihsel zorunluluk yoktur: Dünyadaki olayları yönlendiren gizemli güç, insani ilkelerin dehşet verici gücüdür ve bu sadece onu etkisiz diye ıskartaya çıkartmak üzere eğitilmiş "pratik" modern yabancılar için esrarengizdir.

Ancak, tartışmalı da olsa, karma ekonomi savunucuları da özgürlüğü -en azından bir kısmını- savunuyorlar ki niçin onların irrasyonel kısmı kazanmalı? Bu soru bizi şuna götürür;

2. Farklı temel ilkelere sahip iki insan ya da grup arasında herhangi bir işbirliğinden, kötü ya da irrasyonel olan daha kazançlı çıkar.

Rasyonel (ilke, öncül, fikir, politika veya davranış) gerçeğin olguları ile uyumlu olandır; irrasyonel ise olguları reddeder ve bunun yanına kâr kalması için çalışır.

İşbirliği, müşterek teşebbüstür; davranışların ortak yoludur. Rasyonel (iyi), irrasyonelden (kötüden) hiç bir kazanç elde edemez; onun yetersizlik ve suçlarını paylaşmaktan başka; irrasyonel ise rasyonelden herşeyi edinir² onun değer ve başarılarını paylaşır. Bir sanayicinin başarı için bir hırsızdan gelecek hiç bir yardıma ihtiyacı yoktur; oysa hırsızın varolmak için sanayicinin başarısına ihtiyacı vardır. Aralarında nasıl bir işbirliği olabilir ve bu nereye kadar gidebilir ki?

Bir kişi karma ilkelere sahipse, onun kötü yanı, değerini düşürecek, köstek olacak, üstün gelecek ve sonuçta faziletlerini tahrip edecektir. Arada bir hırsızlık yapan dürüst bir insanın ahlâkî durumu nedir? Aynı şekilde eğer bir grup insan karma hedeflerin peşine düşerse, kötü ilkeler iyileri defedecektir. Arada bir hükümeti insan haklarını ihlâl eden özgür bir ülkenin politik durumu nedir?

Bir iş ortaklığı düşünün; bir taraf dürüst ise ve diğeri dolandırıcı, ikincisi işin başarılmasına hiç bir katkı yapmaz; fakat birincinin ünü, dolandırıcının kurbanlarını savunmasız bırakır ve dolandırıcıya kendi başına sağlamayacağı kadar geniş ölçüde şanslar sağlar.

Şimdi Birleşmiş Milletlerde (BM) yarı özgür ülkelerle, komünist diktatörlüklerin işbirliğini düşünün. İddia edildiği şekliyle, barış, özgürlük ve insan haklarına ithaf edilmiş bir kuruluştur, BM; tarihteki en acımasız saldırgan, en kanlı diktatörlük, en geniş çaplı kitle katili ve kitle-kölecisi (*mass-enslaver*) olan Sovyet Rusya da imtiyazlı üyelerindedir. Bu saptamaya eklenecek tek bir kelime dahi yok ve hiç bir şey bunu hafifletemez. Bu, medeniyeti, ahlakı ve akli küçük düşürücü öylesine bariz bir kötülüktür ki, gelişmelere kısaca değinmekten başka, daha ileri hiç bir tartışma gerekli değildir.

Psikolojik olarak, BM, demoralizasyon, sinizm, keskinlik, umutsuzluk, korku ve adı konmamış bir suçluluğun, Batı dünyasını yutan gri bataklığının mukavelesidir. Oysa komünist dünya hem ahlâkî tasdik, hem Batı dünyasından medeni saygınlığın tescilini kazanmıştır; kurbanlarını aldatmak için Batı dünyasının yardımını kazanmıştır; eşit ortak olmanın hak ve prestijini kazanmıştır; böylece insan hakları ile kitle kasaplığı arasındaki farkın sadece politik görüş farklılığı olduğu nosyonunu yerleştirmiştir.

Komünist ülkelerin deklare edilmiş amacı, dünyanın fethedilmesidir. (Relatif olarak) özgür ülkelerle işbirliği yaparak, onların maddi, finansal, bilimsel ve entellektüel kaynaklarını kazanmaya yönelmişlerdir; oysa özgür ülkelerin onlardan kazanacağı hiç bir şey

yoktur. İki taraf arasında, böyle ortak politika ya da uzlaşmanın mümkün olan tek şekli, kendilerini soymamaları karşılığında silahlı gangsterlere yavaş yavaş teslim olmalarını sağlayan anlaşma yapmış mülk sahiplerinin politikasıdır.

BM, dünya yüzölçümünün ve nüfusunun Sovyet Rusya'nın silahla ele geçirmeyi hayal edebileceğinden daha büyük kısmını Sovyet Rusya'nın gücüne teslim etmiştir. Katanaga'ya² yapılan muamele ile Macaristan'a yapılan muamelenin karşılaştırılması, BM politikaları hakkında yeterli bir örnek teşkil eder. BM, iddia edildiği gibi, saldırganı durdurmak için birleşmiş dünya gücü kullanmak amacıyla kurulmuşken, bir savunmasız ülkenin, saldırganın gücüne teslimiyetini zorlayan birleşmiş dünya gücünün kullanılmasının aracı haline gelmiştir.

Epistemolojik yabanilerden başka kim işbirliğinde böyle bir deneyden, farklı sonuçlar bekleyebilirdi ki? Yönetim kurulu toplumun gangsterleri olan suçla savaş komitesinden ne bekleyebilirsiniz ki?

Bu sadece temel ilkelerin topyekün geçirilmesi ile mümkün olur. Ve bu durum bize şunun nedenini gösterir:

3. Karşıt temel ilkeler açık ve net olarak tanımlandığında, rasyonel olanın avantajı daha fazladır; ancak gizli yahut kaçamak tanımlamalar sözkonusu ise irrasyonel olanın avantajlı çıkması söz konusudur.

Herhangi bir anlaşmazlığı rasyonel tarafının kazanması, amacının anlaşılması ile mümkündür. Gizleyeceği hiç bir şey yoktur,

çünkü gerçek onun müttefiğidir. İr-rasyonel taraf aldatmak, karıştırmak, yan çizmek ve hedefini gizlemek zorundadır. Sis, kasvet ve karanlık aklın değil, irras-yonelin tek silahıdır.

Tahrip etmek için hiç bir düşünce, bilgi veya tutarlılık gerekmez; oysa başarmak ve yaratmak için süregelen (*unremitting*) düşünce, muazzam bilgi ve taviz vermeyen katı bir tutarlılık gereklidir. Her hata, yan çizme ve çelişki, tahripkârın hedefine ulaşmasına yardım eder; sadece akıl ve mantık yapıcı hedefe ilerleyebilir. Negatif, olmamayı (umursamazlık, iktidarsızlık, irrasyonelite) gerektirir; pozitif varolmayı, (mevcudiyeti) (bilgi, etkinlik, düşünce) gerektirir.

Kötülüğün yayılması, yutulmanın belirtisidir. Temel ilkelerde uzlaşma olmayacağı gerçeğinden yan çizenlerin moral yetersizliği; ihmalkârlığın kötünün kazanmasının tek şansıdır.

“Yemek ile zehir arasındaki her uzlaşmada ölüm tek galiptir. İyi ile kötünün her uzlaşmasında kazançlı çıkacak sadece ve sadece kötüdür”. (Atlas Shrugged'tan).³

Çevirenin Notları:

1. Sosyal demokratlar kastedilmektedir.
2. Kongo'nun bir bölgesi. Altmışlı yıllarda Kongo'dan bağımsızlığını ilan ettiyse de BM askeri gücü sayesinde tekrar Kongo'ya bağlanmıştır.
3. Yazarın en ünlü romanının adı.

* “The Anatomy of Compromise”, *Capitalism: The Unknown Ideal*, Signet Publications, NV, USA, ss. 144-149.

Çeviren: Ekmel Tezel